

ORTAK KÜLTÜR DEĞERLERİMİZİN ŞİFRESİ

Password Our Common Cultural Values

Kutlay Erdoğan*

Özet;

Alevi-İslam inancı, Horasan'dan Anadolu'ya Türk göçleri aracılığı ile gelir. Anadolu ve Horasan kültürünün Kur'an yorumlu tasavvuf felsefesine dayalı sentezidir. Ehl-i Beyt sevgisine dayalı Kur'an anlayışının topluma yansımaları bin dört yüz yıldır bu doğrultuda inanarak ve iman ederek ibadetlerini, bu gün de açık olarak cemlerde sürdürdükleri bilinmektedir. Türkmenler'in *çoğunun göçebe oluşları sırasında, babadan oğla devam ettirdikleri* inançsal kültürlerine Müslümanlığı da adapte etmişlerdir. Dedeler köy kültürü içinde tarikat nitelikli ibadetlerini icra ederken, toplumu asimile olmaktan kurtarmışlardı. Şehirlere gelen bu insanlara dedeler sözlü kültür içinde ki birikimleriyle yetersiz kaldılar. Bu nedenle, ileri gelen aydınlara iş düşmekteydi. *Şehirlerin oluşturduğu bu kümeleşmede, iletişim araçlarının artması dünya görüşlerinin değişmesi ve eğitilen gençlerimizi cemlerde ki uygulamalar tatmin etmedi. Her semtte Cem Evleri açılması yeterli değildi. Bunların geleneksel din ve kültür yuvası olması için içlerinin doldurulması gerekirdi. İstismar edenler de çoğaldı. Toplumun sahip olduğu geleneksel kültür değerlerine adapte ettiği İslamiyet'e olan inançlar da zayıfladı. Alevi Türkmenler kapalı bir toplumken, köyünde ve kentinde kendi arasında kız alıp verirken, cem ayinleri asırlardır baskı altında tutulduğundan dolayı gizli yapılırken, Sünnilerce kimlik sorulduğunda saklarken, köy ve şehir hayatının etkisiyle ortaya çıkan farklılıklar sonucu, büyük şehirlerin varoşları köy koşullarını aratmayacak şekilde iskan edildiler. Kent kültürünün ve mahalle baskısının etkisiyle, büyük çoğunluğu kimliklerini sakladılar, tahkiye yaparak asimile olmaya aday duruma geldiler. (Eröz,1977,79...)*

Anahtar Kelimeler

Alevi İslam, Arap İslamı, Kültür ve de Fars'ın edebiyatı, Türkmen töreselliğinde özümlenen Anadolu İslamlığı.

Abstract

Alevi-Islam faith comes to Anatolia from Khorasan via the immigration of the Turks. It is the synthesis based on Sufism philosophy interpreted with Qur'an and

* Araştırmacı, yazar. Türkiye

the cultures of Anatolia and Khorasan. It is known that they have maintained their rituals based on the love of ahl al-bayt and the reflection of Qur'an understanding into society by believing and having faith in cem houses at the present time manifestly for 1400 years. Turkmens adapted Islam into their faith-culture that they transmitted from father to son while most of them became migrants. While dedes were performing their worship related to dervish order, they prevented the society from assimilation. Dedes fell behind the people coming to the cities in terms of the accumulation of oral culture. Because of this, the intellectuals had a lot of works to do. Because of the grouping in cities, increase in communication media and change in worldview, the applications in cems did not satisfy our educated youth. Opening cem houses in every district was not sufficient. In order to turn them into a religion and culture center, they were supposed to be improved. The number of exploiters increased. The faith of Islam, which was adapted into traditional culture values that the society had decreased. Alevi Turkmens were a closed society, intermarried in villages and cities, performed their cem rituals in private because of the pressure, hid their identities when they were asked by Sunnis and as a result of the differences arose out of the effects of village and city life they were settled in the suburbs of metropolitans in a village manner. Most of them hid their identities and were open to assimilation by narrating because of the effects of city culture and neighborhood pressure.

Key Words: Islam of Alevis, Islam of Arabians, Culture and Persian literature, Anatolian Islam internalized in Turkman customs.

Türkiye'nin siyasi ve sosyal yapısı, iki bin yılına girerken büyük değişiklikler göstermektedir. Türk toplumunun amacı, aydınlanma devrimi ile muasırlaşmaktır. Köylü göçebe ve şehirli arasında farklılaşmalar, iletişim araçlarının da gelişmesiyle açığa çıktı. Geri kalmışlığın acısını gören köylerdeki vatandaşlar, kapalı bir toplum halinde yaşarken, şehirlerin varoşlarını sağlıklı bir şekilde yerleşerek açık toplum haline geldiler. Geldikleri yörelerin adı vererek mahalleler oluşturdular ve inançlarını koruma yollarını aradılar. Düne kadar din inançları hakkında ritüeller konuşulup yazılmazken, bugün bu konular medya da tartışılmaya ve telif eserler yazılmaya başlanmıştır.

Asya'da devlet kuran kavimlerin kültür merkezleri olan sarayları ve karargâhları ile çevresinde bulunup yerleşik duruma gelen boylar, yabancı kültürlerin etkisinde kalabiliyorlardı. Bu nedenle Gök Türk Yazıtlarında "Hani benim ilim törem diye" feryat edişlerine tanık oluyoruz. Böylece, Asya Türklerinin inançlarına M.S. III.yıl-

dan itibaren Budizm'in, Zerdüşt dini ile *Hıristiyanlığın* yerleştiği, VIII. y.y.dan itibaren de Mani dini Uygurların resmi dini oldu. Bu dinler yerleşik halk ve idareci zümre üzerinde etkisini gösterdi. Budizm'in etkisi ile görkemli Buda heykelleri dikip tapınakları yapmaya başladılar. Bu dinler aristokrat tabakanın dini olurken "Kara Burun" dediğimiz geniş halk tabakası töresellik içindeki inançlarını devam ettirmişlerdir. Bu durumu Anadolu'da da görüyoruz. Selçuklu ve Osmanlı sarayları ve ileri gelen zadedân zümre İslamı kabul ederken Arap'ın harsını ve Fars'ın edebiyatını kabul etmekle daha çok Müslüman olabileceğini zannetmiştir. Böylece, açtıkları medreseler aracılığı ile Arap ve Fars taassubu körüklenmiştir. Göçebe ve yarı göçebe halk ise töreselliği içinde medrese eğitiminden uzak Müslümanlığı Emevi saltanatı sırasında Vali Kuteybe'nin zulmü altında zorunlu olarak kabul etmişler. Ancak, inançlarını ana dili Türkçe olarak ibadetlerine yansıtmışlar. Adeta, Horasandan getirdiği geleneksel inancı İslam tasavvufu ile de sentezleyerek Anadolu'ya taşımış, Araplaşmadan ve Farslaşmadan bulunduğu yörenin inançlarıyla da birleştirerek yaşamıştır. Zeki Velidi Togan'ın ifadesiyle; "Sarı Saltık, Barak Baba ve Hacı Bektaş Veli gibi Türk şeyhleri ile Yesevi Dervişeri İslamiyeti adeta bir milli Türk dinine çevirdiler." (Togan, 1946, s. 257, 258). Arap ve Fars uleması bu şeyhlerin ayinlerini "şeytan ameli" şeklinde adlandırmışlardır. İşte bu değişim farkı, İslamiyet'e rağmen Arap'ın Türk'e bakışı hep töreseldir. İslamı ancak, Arap gibi uygularsan inançlı bir Müslüman'sın demektir. Asya'da da bu böyle olmuş, Gök Türk Yazıtlarında ifadesini bulduğu gibi, hanların yıkılışı ile devletler yok olmuş, Türk halkının benimsediği töresel inançlar karşısında toplum asimile olmaktan kurtulmuş, Mani dini gibi inançlar etkisiz kalmıştır. Diğer tarafta, Mezopotamya'da Sümer, Akat ve Babillerin sergiledikleri farklılıklar, Asya ve Anadolu kültürü ile de çatışmaktaydı. Örneğin; "almak için vermek ve kısasa kısas" inanışına dayalı Arami kavmi kanunlarının aksine, Anadolu'da vatana ihanet dışındaki suçlar ölümle cezalandırılmamıştır. Türkler XI. ve XIII. y.y'da Horasan'dan Anadolu'ya toplu gelişleri ile yerleşerek yurt edinmiş ve böylece, Asya'dan taşıdıkları tasavvuf felsefesine dayalı inanç ve geleneklerini sentezleyerek Anadolu Müslümanlığını oluşturmuştur.

Müslümanlıktan önce Türklerin cenazelerde, dini (cemlerde) ve ant törenlerinde baş Şaman'ın "küçük perçemli tuğralı" bastonları ellerinde kutsamak veya görgüde kullanmak üzere taşıdıkları görülmüştür. Bu kutsal erkanların Müslümanlığı kabul eden Şamanların inancına göre Cebrail aracılığıyla Hz. Fatma'ya gönderildiği inancı vardır ki, Aleviler de bu Erkan'ın cennetten çıktığı inancını taşırlar (İnan,1954,

s. 2,142)Alevilikte ocak yerleşmeleri ile ilgili yapılan bir değerlendirme bu kanaati güçlendirmektedir.Garip Musa'nın bir Seyyid yani Peygamber soylu olduğunu, Horasan'a geldikten sonra göçebe Türkmen obalarına sığındıkları, karışıp kaynaşarak Türkleştikleri savı güç kazanmaktadır. "Müslümanlıktan önce Türklerin dini inançları Şamanlıktı, Müslümanlığın kabulüyle Şaman din adamları görevlerini Seyyid soylu dede ata veya dervişlere bırakmışlardır, Müslümanlıktan önceki din adamları *Şaman*, *Baksı* ve *Kam* iken dede veya derviş olmuşlardır. Seyyidlerde bu arada Türk türesi içinde bütünleşerek soylu dedeler olarak yerlerini aldılar. Anadolu'ya gelmeleriyle de bu dedelik görevlerini *sözlü kültür içinde* babadan oğla devam ettirerek bu günlere geldiler.."(Erdoğan,1999; Ögel,1991,s. 247,249)

Türkmenler'in *çoğu* göçebe olup, yerleşik duruma gelen ve kentleşenler Türk adı ile anılmışlardır. Yaşayışları sırasında, babadan oğla devam ettirdikleri inançsal kültürlerine Müslümanlığı da adapte etmişlerdi. Dedeler köy kültürü içinde tarikat nitelikli ibadetlerini icra ederken, toplumu asimile olmaktan kurtarmışlardı. Şehirlere gelen bu insanlara dedeler sözlü kültür içinde ki birikimleriyle yetersiz kaldılar. Bu nedenle, ileri gelen aydınlara iş düşmekteydi. Alevi ocaklı dedeler cem yaparken toplumu uyanık tutmak için hitabında "Gençeğ'e Hü" deyimini kullanır. Gerçeğin Allah adına seslenişi, cemaatine psikolojik destektir.(Erdoğan, 2010, s. 158-202)

*Şehirlerin oluşturduğu bu kümeleşmede, iletişim araçlarının artması dünya görüşlerinin değişmesi ve eğitilen gençlerimizi cemlerde ki uygulamalar tatmin etmedi. Her semtte Cem Evleri açılması yeterli değildi. Bunların geleneksel din ve kültür yuvası olması için içlerinin doldurulması gerekirdi. İstismar edenler de çoğaldı. Toplumun sahip olduğu geleneksel kültür değerlerine adapte ettiği *İslamiyet'e* olan inançlar da zayıfladı. Alevi Türkmenler kapalı bir toplumken, köyünde ve kentinde kendi arasında kız alıp verirken kentleşme ile birlikte özelliklerinin önemli bir kısmını terk ettiler.*

Alevi Türkler tarih boyunca çeşitli haksızlıklara uğramışlardır. Başta Osmanlı *Devletinin kuruluşu olmak üzere*, Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşunda da ön saflarda Alevilerin rol oynadığı bilinmektedir (Köprülü,1959, s.100-110).Daha sonraki yaşantılarında gerilere itildiler ve azınlık muamelesi gördüler. Hâlbuki devletin asli unsurdular ve Türkçe konuşup ibadetlerini de Türkçe yapıyorlardı. Cem Evleri Camilere eş tutmadığı gibi "Cem Evi cümbüş evi" deyimiyile aşağılandılar. Bir yazar da çıktı "Ali 'siz Alevilik" yayınıyla Alevi düşüncesini Hz. Ali'den öteye götürerek Aleviler arasında bölünmeye neden oldu.

Alevi-Bektaşî düşünce'sinde Hz. Ali'nin özel ve ayırt edici bir yeri vardır. İnançlı bu insanların düşüncelerinde Ali'siz düşünmek mümkün değildir. Aleviler Hz Muhammed'i, Ali bütünlüğü içinde sevgilerini Ehl-i Beyt'te görürler. Deyişler, Gülbanklar ve Duvazlarla Allah Muhammed Ali üçlemesi içinde ibadetlerini yaparlar. Alevilik Müslümanlık dışıdır, *kültürdür*; *Ali Arap'tır*, İslamcıdır, şeriatçıdır gibi ifadeler Alevilikle ve Alevi inancı ile örtüşmemektedir. Hâlbuki Alevilik *İslam'ın içinde tarikat ağırlıklı olarak Ocaklar aracılığıyla ibadetlerini yapılmaktadır. Dört kapıyı hak* olarak gören Alevi Şeriatı, Amentü'de yer alan inançlarıyla bütünleşmiştir. Peygamberimizden sonraki uygulamalarda hilafet meselesi yüzünden Hz. Ali'yi hedef olarak ele alıp eleştiren Ümeyye soylular, Peygamber'e dil uzatamadıkları için Ali'nin şahsına yönelmişlerdir. Dinamik dini statik bir şekle getiren Emeviler, camilere gelmeyen ve ibadetlerini evde yapan Ali taraftarlarına yapmadıklarını bırakmamışlardır. Aleviler de Ümeyye kafalı bağnaz hocaların arkasında namaz kılmamışlardır. (Erdoğan, 2010, s. 133-148)

İbadet ve inanç bağlamında Alevilik değerlendirmelerinde de tutarsızlık ve haksız suçlamalar söz konusudur. Alevilerin neden namaz kılmadığı, camiye gitmediği suçlaması en yaygın olanıdır. Alevilerin tarikat namazları vardır. Bu namazın özelliği kendine özgü ve özeldir. Bilindiği gibi namazla ilgili Kur'an'da bir şekil tanımlaması da yapılmamıştır. Asıl olan da zaten budur. Ayrıca, Türklerin göçebe oluşları nedeniyle beş vakit namazını kazaya bırakarak, onların çalışma yapılarına uymadığı için, gündüz işleriyle geceleri de şeriat ve tarikata yönelik ibadetleriyle meşgul olmuşlardır. Töresellik içinde Müslümanlığı kabul eden "Kara-budun" dediğimiz halkımız, Arap ve Fars ideolojisi karşısında asimile olmadan inançlarını yaşamaktadır. Aydınlarımız, özellikle yazarlarımız Alevilikle ilgili yayınlarında bu insanların dinsel inançlarını değişik yerlere çekerek çalاکalem hazırlanan yayınlar yapılmaktadır. Teselli olarak, bildiğim bir şey varsa o da bu yazılanların çoğunu halkımız okumamaktadır.

Asırlardır mevcut iktidarlar Alevileri toplumdan tecrit ederek eğitim uzak tuttular. Onlar da, inançlarını sözlü kültür içinde, babadan oğla aktarıla aktarıla bu güne getirmişlerdir. İnsanı Evrende tek ve yüce varlık sayan Aleviler; bu nedenle, insana ve insan onuruna saygı duyarak tasavvuf felsefesine dayılı koşullarda "İnsancılık" noktasında bu merkezinde bütünleşmeyi amaç edinmişlerdir. (Sinanoğlu, 2000, s. 8-104 ,106)

”Alevi Açılımı” adı ile bu günkü yetkililer, bin dört yüz yıldır süre gelen bu Alevi sorununu çözmek isterlerken, çözülmek istenen sonun sanal güçlerle savaş sorunu *değildi*. O halde açılım’ın “Alevi-Sünni “açılımı olması gerekirdi, *çünkü geçmişten bu yana Alevi toplumu Sünnilerle ilişkilerinde Ehl-i Sünnetle bir sorunları yoktur*. Sünni kesim Emevi saltanatından itibaren bu güne kadar Peygamber’imizin tebliğ ettiği dinamik dini statikleştirdiler. *İşte Alevilerin karşı olduğu statikleşen Emevi dinidir*. Bu statik yapı Araplaştırma siyasetiyle bu güne kadar sürdürülmüştür. O halde Alevilerin “Ehl-i Sünnet ve’l Cema’at “ inancıyla ve Ehl-i Beyt sevgisiyle bir sorunları yoktur. Başta Diyanet İşleri Başkanlığı ve saygı duyulan ilahiyatçılar, *sünni açılımı ile Arap harsına dayalı statikleşen Emevi dayatmasını ayıklayarak, dinamik dinimizin inançlarını anlattığı dilde eğiterek* sergilerlerse, sonuçta ne Sünnilik ve de Şiilik, yalnız Türklük Müslümanlık açılımlarımızın şifresini çözecektir. (Berson,1967, s. 122-332),

Parçala böl ve yönet siyasetini Ruslar Azerbaycan Türkler’ine karşı kullandılar. Birinci Devre Kars Milletvekili Fahrettin Erdoğan “Türk Ellerinde Hatıralarım” adlı eserinde, Azerilerin bu ayrımcılığa karşı söyledikleri ve slogan haline getirdikleri şu deyişte;

Uyan ey millet-i Ali
 Bu ne cehl ne cehalet
 Bir Sünni biri Şii
 Deyuben kıldı adavet
 Bu ne gayret bu ne himmet?
 Elden gitti kamu millet
 İki Peygamberimiz mi ,
 İki Kur’anımız mı var?
 Harici düşman olanlar
 Araya soktu adavet
 Buna gayret bu ne himmet?
 Elden gitti kamu millet (Erdoğan,1954, s. 45)

Tarih boyunca Şeyh-ül İslam’lar ve bugün de Diyanet İşleri Başkanlığınca uygulamaların Sünni Hanefi içtihadına göre camilerde ibadetlerin yapıldığı, ibadet yerinin de Cem evi olmayıp cami olduğunu resmen duyurduğu bu ortamda, Alevileri cami’ye davet edeceklerine önce kendilerini Arap ve Fars etkisinden kurtarsınlar, ibadetlerini ana dilimiz olan Türkçe yapsınlar. Alevilere düzenledikleri ve belki de mahşere kadar

devam edecek (Kızılbaşlık) senaryolarla, iftiralar düzenlemek yerine, asırlardır ezgi baskı iftira ve katliamlar yaptıklarından dolayı özür dileyerek, asimile etme siyasetlerine de son vermelidirler.

Alevi aydınları toplumun inançlarına dayalı şifreyi birlik ve beraberlik içinde çözmek için dernekler ve vakıflar kurdular. Bu örgütler aracılığı ile sözcülüğüne de soyundular. Birlik içinde topluma yararlı olacakları yerde ayrıcı fikirlerini farkında olmadan yaymaktadırlar. Alevi kimliği için: “inançlarının *İslamiyet’in dışında olduğu*”, *Müslüman oldukları ama İslam olmadıkları*” kimisi de, ” Ali’siz Alevilik” yazarının saçmalığına itibar ettiler. Aleviliği, “Alev’le veya Işık’la” ilgili eski sapkın Hristiyanlıktan kalan gezginci hiçbir kural tanımayan Paulikon’larla ilişkileri anımsatan yayınlar yaparak halkın kafasını karıştırdılar. Kimisi de Ateizi’ mi, inançsızlığı veya Marksizm’i Alevilikmiş gibi süreli yayınlarda yalınları ve Kuran bilgileri olmadığı halde bazı araştırmacılar tasavvuf felsefesi öğreticiliğine de soyundular.

Alevi-İslam inancı, Horasan’dan Anadolu’ya Türk göçlerinin aracılığı ile gelmiştir. Anadolu ve Horasan kültürünün Kur’an yorumlu tasavvuf felsefesine dayalı sentezidir. Ehl-i Beyt sevgisine dayalı Kur’an anlayışının topluma yansması bin dört yüz yıldır bu doğrultuda inanarak ve iman ederek ibadetlerini, bu gün de açık olarak cemlerde sürdürdükleri bilinmektedir.

Tasavvufa dayalı bu düşüncelerini daha açık ifade edecek olursak: Alevilerin büyük çoğunluğunun Türkmen kökenli olduğu, Kur’an Dinini yaşantılarına yansıtarak ve töresellikleri ile sentezleyerek “Hayatın Din’i” anlamında ritüelleri ile uyguladılar. Bu inançsal yapıyı, zahiri inançlı *Sünni alem kabullenmediği gibi ,asırlardır*, Emevi saltanatının Araplaştırdığı statik dinini, bu güne değin gelen saltanat sahipleri de uygulayarak Alevi toplumunu tecrit ettiler. Ve insanlığın kabul edemeyeceği iftira ve isnatlarla bu insanları aşağılayarak dağ başlarına mahkûm ettiler.(Ülken,1954, s. 38)

Aleviler inançlarını, Hz. Peygamber’e dayalı Ehl-i Beyt sevgisi ile bütünleştirip devam ettirmişlerdir. Eğitimleri cemlerde, dedeler aracılığı ile sözlü kültür içinde, inançlarına dayalı tarikat uygulamalarıyla geleneksel hal almıştır. Alevilik genel olarak tarikat değildir. Dinsel bir partidir. Uyguladıkları dört kapının ikincisi olan Tarikatı, “*İmam Cafer Buyruğu*” doğrultusunda *dedeler ocaklar aracılığı ile* yürütürler. Mezhepleri İmam Cafer’i Sadık Mezhebidir. İran Caferiliği ile karıştırılmamalıdır. *İran Caferiliği şeriata yönelik Fars kültürü ile birlikte, Basra kaynaklı vb.* ideolojilerin etkisindedir. Anadolu Müslümanlığında ise Ocaklar aracılığı ile tarikata dayalı ritüellerle *İran’dan* ayrılırlar. *İbadetlerini anadilleri olan Türkçe ile* yapmaktadırlar.

Zamanla Anadolu’da alevi ve Sünni ayrılığı olmuş, yukarda açıkladığım ithamlarla Aleviler toplumdan tecrit edildikleri gibi eğitmemişler, devlet *düzeyinde* de görevler verilmemiştir. Alevi ise inançlarını asırlardır gizlilik içinde sürdürmüşlerdir. Sünni kesim ise özellikle şehirlerde medreselerin etkisi ile Arap ideolojisi ağırlıklı, Hanefi Mezhebi *düzeyinde yürütmekteydi*. *Bugün de* Türkiye Cumhuriyeti Diyanet İşleri Başkanlığınca İslamiyet Hanefi Mezhebi ağırlıklı uygulanmaktadır. *İçtihat* kapısına dayalı, dini dinamizmini kapalı olması ile statik bir duruma gelen Sünni İslamiyet; bugün camilerde *şekilci* ritüellerle uygulanmaktadır. Bu nedenle, ibadet dilinin Arapça oluşu, halk ibadetteki duaların anlamını bilmeden uygulaması ve cami hocalarının dinin felsefesini bilmedikleri için güçleri yetmeyince hurafeye dayalı bilgiler ve tekerlemelerle halkı oyalamaktadırlar.

Bu olumsuzluklar karşısında ve yukardaki anlattıklarımın doğrultusunda, inançlı Alevi Toplumuna; ”Alevi’minsiz? Gerçeğe Hü” diyerek rehberlik yapacak olan alevi dede ve babalar şehirlerde karşılaştıkları sorunları aşmak için ne yapmalıydılar?

Dede-babalar geçmişle bugün arasında sözlü anlatımlarla ilişki kurdukları Ehl-i Beyt’in Kur’an anlayışını belgelendirerek yazılması, böylece, resmi Tarih’e geçişle, inançların esasları yeni bir “Erkan-Name “ olmalıdır.

Tasavvufa dayalı İslam’ın temel kavramları, bilimsel olarak kurumlaşması için oluşan dergah ve ocaklar akademik seviyede topluma ışık tutacak duruma getirilmelidir.

Köylerden Şehirlere hazırlıksız gelen bu insanlar, Aleviliğe özgü kültür değişimleri ve değişik İnanç akımları karşısında zorlandılar. Kent Aleviliği oluşurken semt ve mahalli meskenlerde farklı dini etnik kökene sahip ailelerle ve Alevi sürekliliği ile karşılaştılar. Ortak normları yakalayabilme içine girdiler. Karşılıklı etkileşimle ortaya çıkan sorunlar kent yaşamında uzlaşma kültürü içinde eğitilmeleri öne çıktı. Kent koşullarında dede, talip ilişkisindeki farklılıkların giderilmesi için;

1- Cem Evleri’nin kent dokusundaki yerleri; *İhtiyaca cevap verecek nitelikte olunması, Kent sorunlarında inançları kucaklayacak eğitilmiş dede ve taliplerin*, sürekli sorunlarının giderilmesinde birlikteliğin sağlanması, ulaşımda zorlukların giderilmesi ve taliplerin ihtiyaçlarının karşılanması;

2-Dede, Talip, Pir ve Mürşit ilişkisindeki zayıflığın ve kopukluğun giderilmesi;

3-Dededen ve babadan bağlı olduğu ocaklının inanç bazında yitirdiği değerlerin eğitilerek kazandırılması için Hacıbektaş, Ankara ve İstanbul’da birer bilimsel Akademi’nin açılması ve kariyerli öğretim elemanlarıyla yürütülmesi, yetişen dede adaylarının alacakları icazetlerle görev yapmaya hak kazanmaları gerekmektedir.

Bu arada, kentlerde ‘talib’in neleri unuttuğu veya umursamadığına gelince; edep-erkani dayalı güncellenen kurallarda, *İkrar verme*, musahip tutuma, *Rızalık* alma gibi görgü hususları Cemler ’de yapılamaz oldu. Yalnız, Cemler’de Semahlar ibadettin bir parçası olarak kaldı. Dini açıdan gevşemelerin olmasıyla, iletişim araçlarının çoğalması, Alevi gençlerin fazla okuma alışkanlıklarının olmaması, çelişkili yayınların çokluğunda tatmin eğitici nitelikli olmaması ve bu yayınların rant yarışı haline gelmesi sorunları çözmedi. Avrupa’da ’da dedelik bir sorun haline geldi Sahih olup olmadıkları bilinmeyen şahısların dedeyim veya ilgili kurumun başkanım diye istismar edenlerin çoğaldığı bir ortamda, yetişkin dedelere ve aydınlara çok iş düşmektedir. (Engin, 2000, s. 35,36)

Sonuç ve Değerlendirme

Özetlersek, Anadolu’ya özgü Türk Ulusunun bünyesinde Araplaşmadan ve Farslaşmadan oluşan Müslümanlık, Ocaklar aracılığıyla tarikat ahkâmına dayalı olarak Alevi cemlerinde uygulanmaktadır. Bu nedenle Türklerin bünyesine uyum sağlayan Hanefi Sünniliği ile Alevi-Bektaşî (Ca’ferî Sadık Mezhebi) inançlarını objektif olarak ele alınıp incelenmelidir.

“Alevi Açılımı ”adıyla toplantıların yapıldığı bilinmektedir. Bu açılımın “Alevi-Sünni açılım” olması gerekir. Çünkü bin dört yüz yıldır Alevileri itham ederek dışlayan zihniyet, Emevi Müslümanlığının Arap ideolojisi içine sokarak statikleşmesidir. Sünni kesimde Emevi dayatmalarını Müslümanlık içinden ayıklayıp, her türlü isnat ve iftiraların anlamsız olduğunu, Alevilere karşı da özür borçlarının bulunduğunu *açıklamalılar*.

Müslümanlığın dinamizmi akademisyenler aracılığıyla gözden geçirilmeli, Araplaştırma ve Farslaştırma yoluyla asimile etme siyasetine son verilerek *sünnet ehline sarılmalıdırlar*.

Başta politikacılar, idareciler, yazarlar, Türk Milletinin laik yapıda toleranslı-hoşgörü içinde yaşatmak ve idare etmek istiyorlarsa; tarafsız gözle “Tarih bilim” metoduna dayalı olarak, Türk toplumunun sosyal yapısının *dününü ve bugünü* ’nü Arap

ve Fars gibi toplulukların sosyal yapısından ayrı olduğu gözlemleyerek incelemelidirler. Çocukluk dönemlerinden itibaren, Aile'nin ve bağnaz hocaların talkınlarından kendilerini kurtarsınlar. Görecekler ki Müslümanlıkla bütünleşen bu inançsal töreleri yaşayanlar, o töreleri yadırgayarak aşağılayanların da dedeleriydi.

Gerçeğe *Hû diyerek...son uyarım !..*

Atatürk Türkiye'sinin yapısında *ırk*, dil, din ayrımı yoktur. Laiklik, Cumhuriyet'in ve demokrasinin güvencesidir. Aksi halde ;

“Hal-i Türk-ü' Ye” veya

“Türkiye'nin Hal-i Pür-Melali-i “

deyimiyle kaybettiklerimize yanarak Arap ve Fars aşiretleri gibi kulla şıp, “ yalelim çekerek -lü,lü,lü'lerle” kimliğimizi kaybederiz..

Kaynakça;

Berson, Henri (1967), Ahlak ile Dinin İki Kaynağı, Çeviren: Mehmet Karasan, Milli Eğitim Basımevi ,İstanbul

Engin, İsmail (2000). II. İnanç Önderleri Toplantı Notlarından Alıntılar, İstanbul.

Erdoğan, Fahrettin (1954).Türk Ellerde Hatıralarım, Yeni Matbaa, Ankara.

Erdoğan, Kutluay (1999). Cem Dergisi, S. 96, Aralık, İstanbul.

Erdoğan,Kutluay, (2010). Alevi ve Bektaşî Gerçeği, IQ, Kültür Sanat Yayıncılık İstanbul

Eröz, Mehmet, (1977).Türkiye'de Alevilik ve Bektaşilik, İstanbul.

İnan, Abdülkadir, (1954). Tarinte ve Bugün Şamanizm. T.T.K Yayını Ankara.

Köprülü, Fuat, (1959). Osmanlı Devletinin Kuruluşu, T.T.K. Yayını Ankara.

Ögel, Bahaattin (1991). Türk Kültür Tarihine Giriş, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Sinanoğlu, Suat,(2000).Türk Hümanizmi, T.T.K. Ankara.

Togan, Zeki Velidi, (1946). Umumi Türk Tarihine Giriş, Akagündüz Matbaası, İstanbul.

Ülken, Hilmi Ziya (1954). İslam Düşüncesine Giriş, C.I, İsmail H.Basımevi İstanbul.

DAS GEHEIMNIS UNSERER GEMEINSAMEN KULTURELLEN WERTE

Kutlay ERDOĞAN

Fazit

Ich möchte mit der Frage “Welche Rolle hat die türkische Gesellschaft in dieser gemeinschaftlichen Tradition, in der unsere gemeinsamen Werte entstanden sind?” eine Antwort auf das Geheimnis unserer Werte liefern. Ein Mensch, der diese Wirklichkeit verkennt, kann auch die Realität der Nationalität nicht verstehen. Er kann auch die Rolle der Nationalität bei den in Asien und Anatolien gegründeten Staaten nicht würdigen. Wenn unsere intransigenten Leute, die seit ihrer Kindheit mit anti-türkischen Suggestierungen der Fanatiker groß geworden sind und dabei eine gewisse Arabisierung erfahren haben, eine auf Ratio und Wissenschaft beruhende Untersuchung machen oder sich selbst in der Einheit der Nation suchen, werden sie mit einer Denkart konfrontiert, die von diesen falschen Dogmen geprägt ist. Dementsprechend groß sind auch ihre Reaktionen gegenüber jenen Menschen, die im Kreis des Fanatismus gefangen sind. Jedoch ist die Zahl jener Menschen, die Positivistik studiert haben und diesem Teufelskreis nicht entkommen können, auch nicht gering.

Der alevitische Islam stützt sich als Synthese auf eine Auslegung aus dem Koran, sowie auf die Philosophie des Sufismus, wobei sich ihre kulturelle Entwicklung im Chorasan und dem Anatolien wieder finden lässt. Er ist zugleich auch eine gesellschaftliche Reflexion von Glaubensvorstellungen, die sich auf Liebe zur Familie des Propheten Muhammed und der Angehörigen von Imam Ali stützen.

Wenn wir uns auf die Suche nach diesen Werten begeben, begegnet uns die Einheit der Tradition, welche als Phänomen in der “Realität der Nation” verborgen ist. Die Turkmenen bilden jenen Teil des Volksstamms der Oghusen, die zum Islam konvertiert sind. Die Turkmenen haben ihre gemeinsamen Werte fernab arabischer Kultur und persischer Literatur innerhalb ihrer eigenen sittlichen Natur assimiliert. Die Rede ist hier von jenem Brauch und Sitte, die Araber und Perser diffamierten und nach Außen hin als befremdlich projiziert haben. Manch unsere sunnitischen Freunde finden eben diese Gläubigen, die dieser Religion angehören, etwas seltsam und misachten sie und denken, dass sie nicht Teil ihrer selbst sind, indem sie nach Kriterien bewerten, die nicht islamisch sind. Die turkmenischen Aleviten hingegen interpretie-

ren den Koran auf der Grundlage einer Sufi-Philosophie, die ihn gemäß der inneren Bedeutungsebene (batini) der Schrift als "Religion des Lebens" versteht. Der Alevit, der in den alevitischen Gottesdiensten (cem) und in den Sufi-Bruderschaften den auf Sitte und Brauch beruhenden Islam und die Liebe zur Familie des Propheten und zu den Angehörigen von Imam Ali erfährt, findet im anatolischen Islam zu sich selbst. Diese Werte bilden den anatolischen Islam, der sich auf den Sufismus stützt.

Um die dynamische Religion unseres Propheten Koran orientiert und nach Ritualen, die in den Katechismen definiert sind, fortzusetzen, muss die Liturgie in türkischer Sprache erfolgen. Dies wird auch für die Sprache unserer Gesellschaft, der wir angehören und für die Produktivität des Denkens und für die Leistungsstärke unserer Auslegungen förderlich sein. Wenn jedoch der Koran in einer Sprache, die wir nicht verstehen, interpretiert wird und die Koransuren und die Gebete auswendig gelernt und in einer statischen Art und Weise praktiziert werden, dann tut sich die Gesellschaft angesichts der Suggestierungen der Geistlichen schwer. Es erweist sich auch hinderlich für die Religion, wenn sich bei den Geistlichen Koran basierte Defizite hinsichtlich der Religionsphilosophie offenbaren oder wenn Geschichten und Märchen in Form von Aberglaube Einzug finden und als religiöse Vorschriften dargestellt werden.

Man kann diesen Umstand auch am Beispiel des scholastisch geprägten Gedankenguts im Christentum folgendermaßen zum Ausdruck bringen: Luther als Geistlicher stellte während seines Aufenthalts in Italien fest, dass die kirchliche Religionspraxis auf Aberglaube beruhte und statisch geprägt war. Ihm fiel auf, dass die Bevölkerung die lateinische Liturgie nicht verstand und als er nach Deutschland zurückkehrte, machte er mit einem Aushang an der Tür der Kirche auf diesen Umstand aufmerksam. Daraufhin wurde er für schuldig befunden und inhaftiert. Man hat ihm zur Flucht geholfen und Luther hat später dann auf der Grundlage seiner humanistischen Ansichten die Bibel aus der lateinischen in die deutsche Sprache übersetzt. Dadurch, dass die Bevölkerung die dynamischen Glaubensvorstellungen verstehen konnte und der Aberglaube abgelehnt wurde, konnte sich der Protestantismus in der Folgezeit als eine einflussreiche Konfession etablieren.

Die Sprache tritt wohl gerade dann in den Vordergrund, wenn ein Mangel an diesen Werten festzustellen ist. Die Muttersprache trägt dazu bei, dass die Erkenntnis orientierte Auslegung noch gehaltvoller wird. Andernfalls führt ein Religionsverständnis unserer dynamischen Religion, welches keine Bindung zur Sufi-Philosophie pflegt

und sich von der arabischen Kultur beeinflussen lässt, zum Zerfall und zur Assimilierung der Gesellschaft. Je intensiver man die arabischen Sitten und Bräuche praktiziert, desto mehr glaubt man dann von sich, dass man from wäre. Anstatt die Koranverse in der ihm bekannten Sprache zu interpretieren, beschäftigt er sich dann mit einer formalistischen und statischen Religionsausübung, die auf Auswendiglernen der Gebete beruht. Vor diesem Hintergrund kann der Sinn des Gebets nicht darin bestehen, dass man ein guter Redner der Glaubensinhalte ist. Das ist zu wenig. Die Erfüllung der Vorschriften des Islam ist eher ein Instrument. Erst wenn das Verhalten des Gläubigen sich vor dem Hintergrund der Religionsausübung dieser Werte verändert hat, und er sich selbst überwunden hat, ist daraus ein religiöses Verhalten (amel) geworden.

Als Fazit kann man festhalten, dass die Realität der Nationalität in ihrer Gesamtheit und Einheit von der Geschlossenheit der Tradition abhängt und dass unsere nicht abergläubischen Sitten und Bräuche uns vor den Einflüssen der persischen Literatur und der arabischen Kultur geschützt und damit eine Assimilation verhindert haben. Auf diese Weise wurde der Islam, der innerhalb der turkmenischen Sitten und Bräuche nachvollzogen wurde, eine anatolische Religion.

Schlüsselbegriffe: Alevitischen Islam, arabische Islam, Kultur, persische Literatur, Turkmenen Zoll, Anatolien Islamdom.

